

Ware Christelijke Religie

Vervolg van hoofdstuk 14:

Over de Voleinding der eeuw; de Komst van de Heer; en de Nieuwe Hemel en de Nieuwe Kerk.

De Hollanders in de geestelijke wereld.

800. In het werk over 'de Hemel en de Hel' werd meegedeeld, dat de christenen, bij wie het Woord gelezen wordt en bij wie de kennis en erkenning is van de Heer Verlosser en Zaligmaker, zich in het midden van de natiën en volken van de gehele geestelijke wereld bevinden, en wel om deze reden, omdat bij hen het grootste geestelijke licht is, en het licht zich van daar als uit een middelpunt naar alle omtrekken tot in de laatste voortplant, overeenkomstig hetgeen in de verhandeling over 'de Heilige Schrift', boven in nrs. 267 en 272 werd aangetoond.

In dit christelijke midden zijn de hervormden hun plaatsen toegewezen overeenkomstig de opneming van het geestelijk licht uit de Heer, en aangezien de Hollanders dit licht dieper en voller in hun natuurlijk schijnsel ingevoegd bezitten, en vandaar ontvankelijker dan anderen zijn voor dergelijke dingen die van de rede zijn, hebben zij in dit christelijk midden woningen gekregen in het oosten en het zuiden; in het oosten vanuit het vermogen om de geestelijke warmte op te nemen, en in het zuiden vanuit het vermogen om het geestelijk licht op te nemen.

Dat de streken in de geestelijke wereld niet zijn zoals de streken in de natuurlijke wereld, en dat de woningen volgens de streken woningen zijn volgens de opneming van het geloof en van de liefde, en dat in het oosten diegenen zijn, die in liefde uitmunten, en in het zuiden diegenen, die in inzicht uitmunten, zie men in het werk over 'de Hemel en de Hel', nrs. 141 tot 153.

801. De reden waarom de Hollanders in deze streken van het christelijk midden zijn, is ook deze, omdat de handel hun eindliefde is, en het geld, de tot middel dienende liefde; en die liefde is geestelijk.

Daar waar echter het geld de eindliefde is, en de handel de tot middel dienende liefde, zoals bij de Joden, is die liefde natuurlijk en spruit voort uit gierigheid.

Dat de liefde tot de handel, wanneer die het einddoel vormt, geestelijk is, komt uit het nut ervan, hierin dat dit het algemeen goede van dienst is, waarmee het eigen goede weliswaar samenhangt, en de schijn heeft van boven het andere te gaan, daar de mens uit zijn natuurlijke mens denkt; maar toch is, wanneer de handel het einddoel is, ook deze liefde het einddoel, en in de hemel wordt eenieder beschouwd naar de eindliefde; want de eindliefde is gelijk de heer van een koninkrijk, of gelijk de meester van een huis, en de overige liefden zijn zoals de onderdanen en bedienenden.

Ook zetelt de eindliefde in de hoogste en binnenste dingen van het gemoed, en de bemiddelende liefden zijn beneden en erbuiten en bedienen haar op haar wenken.

In deze geestelijke liefde zijn de Hollanders meer dan de anderen; de Joden echter zijn in de tegenovergestelde liefde, en daarom is hun liefde tot de handel een louter natuurlijke, waarin van binnen niets vanuit het algemeen goede maar alleen vanuit het eigene verborgen ligt.

802. De Hollanders hangen vaster dan anderen aan de beginselen van hun godsdienst en laten zich daarvan ook niet afbrengen; en wanneer zij daarvan worden overtuigd, dat een bepaald iets niet samenstemt, bevestigen zij het toch niet, maar keren zij zich achterwaarts en blijven onbewogen. Zo verwijderen zij zich ook van de innerlijke beschouwing van het ware, want zij houden hun redelijke toegesloten onder gehoorzaamheid.

Aangezien zij zodanig zijn, worden zij daarom na de dood, wanneer zij in de geestelijke wereld komen, op een bijzondere wijze voorbereid om de geestelijke dingen van de hemel op te nemen, die Goddelijke waarheden zijn.

Zij worden niet onderwezen, daar zij niet opnemen, maar de hemel wordt aan hen beschreven, van welke aard die is, daarna wordt het hun gegeven daarheen op te klimmen en deze te zien, en dan wordt hun al wat met hun gemoedsaard samenstemt, ingegoten.

Dan worden zij teruggezonden en keren naar hun medegenoten terug met een vol verlangen naar de hemel.

Indien zij dan niet dit ware opnemen dat God één is in persoon en wezen, en dat die God de Heer Verlosser en Zaligmaker is, en dat in Hem de Goddelijke Drievuldigheid is; en ook dit ware, dat het geloof en de naastenliefde in erkentenis en spreken hoegenaamd niets bewerken zonder het leven daarvan, en dat zij uit de Heer gegeven worden, wanneer men na zelfonderzoek boete doet, indien zij zich, wanneer dit geleerd wordt, daarvan afwenden, en nog steeds over God denken, dat het er drie zijn wat de persoon betreft, en over de godsdienst alleen maar dat hij bestaat, worden zij in een ellendige staat gebracht en de handel wordt hun afgenomen, totdat zij zich in de uiterste nood zien geplaatst.

Dan worden zij tot diegenen geleid, die, omdat zij in de Goddelijke waarheden zijn, aan alles overvloed hebben, en bij wie de handel bloeit; en daar wordt hun vanuit de hemel de gedachte ingegeven: ‘Vanwaar is het, dat zij zo zijn?’ en tevens de overdenking over hun geloof en over hun leven, namelijk dat zij de boosheden als zonden schuwen en hoewel zij daarover niet zorgvuldig hebben nagedacht, worden zij de samenstemming gewaar met hun eigen gedachte en overdenking. Dit vindt herhaaldelijk plaats; tenslotte denken zij uit zichzelf, dat zij om van de ellende bevrijd te worden, evenzo geloven en leven moeten; en naarmate zij dan dit geloof opnemen en dit leven van de naastenliefde leven, worden hun rijkdommen en levensgeluk gegeven.

Op deze wijze worden diegenen, die in de wereld enig leven van naastenliefde geleid hebben, uit zichzelf verbeterd en tot de hemel voorbereid.

Dezen worden daarna standvastiger dan anderen, zodat zij standvastigheden kunnen worden genoemd; ook laten zij zich niet afleiden door bepaalde redeneringen, begoocheling en duisternis, veroorzaakt door drogredenen en door een ongerijmd inzicht uit louter bevestigingen; want zij krijgen zelfs meer inzicht dan tevoren.

803. De leraren die in hun scholen onderricht geven, leggen zich met de grootste aandacht toe op de mystieke dingen van het huidige geloof, vooral daar diegenen die Coccejanen¹⁾ worden genoemd; en aangezien uit deze mystieke dingen onvermijdelijk het dogma van de voorbeschikking voortspuit, en deze door de Dordtse Synode werd vastgesteld, wordt ook zij ingezaaid en ingeplant, zoals het zaad van een vrucht, van een bepaalde boom genomen, in het veld.

Vandaar komt het, dat de leken veel over de voorbeschikking onder elkaar spreken, maar op verschillende manieren; sommigen omhelzen haar met beide handen, sommigen alleen maar met één hand en lachen daarbij; sommigen werpen die van zich als een slangachtige hagedis, want zij kennen de mystieke dingen van het geloof niet, waaruit die adder is uitgebroed.

Dat zij die niet kennen, komt omdat zij door hun handelszaken in beslag worden genomen, en omdat deze mystieke dingen weliswaar hun verstand aanraken, maar niet daarin dringen.

Vandaar is het dogma van de voorbeschikking bij de leken, en ook bij de geestelijken, gelijk een nabootsing in menselijke vorm, geplaatst op een klip op zee, met in de hand een grote schelp, die als van goud glanst, en op het zien ervan, sommige voorbijvarende scheepskapiteins het zeil van de mast strijken om het te eren en te vereren, sommigen het alleen met de ogen toeknikken en groeten, en anderen het aanfluiten als iets belachelijks.

Het is ook gelijk aan een op een hoge toren geplaatste onbekende vogel uit Indië, waarbij sommigen zweren dat het een tortelduif is, sommigen vermoeden dat het een haan is, en anderen plechtig verzekeren en uitroepen, dat het stellig een uil is.

¹⁾ Coccejus, 17de eeuwse Hollands theoloog

804. De Hollanders zijn in de geestelijke wereld zeer wel van anderen te onderscheiden, aangezien zij in dergelijke kleren verschijnen als zij in de natuurlijke wereld dragen, met dit onderscheid, dat zij, die het geloof en het geestelijk leven opnemen, in glanzender kleding verschijnen. Dat zij in dergelijke kleding verschijnen, komt omdat zij standvastig in de beginselen van hun godsdienst blijven, en allen in de geestelijke wereld overeenkomstig daaraan gekleed worden; vandaar hebben diegenen daar witte klederen en uit fijn lijnwaad, die in de Goddelijke waarheden zijn.

805. De steden waarin de Hollanders wonen, worden op een bijzondere wijze bewaakt; alle straten daarin zijn overdekt en in de straten zijn poorten, opdat zij niet gezien kunnen worden vanuit de rotsen en heuvels rondom.

Dit is voor hen gedaan vanuit de oorzaak van hun aangeboren voorzichtigheid om hun overleggingen te verbergen en hun bedoelingen niet bekend te laten worden, want dergelijke dingen worden in de geestelijke wereld door de blik daarop te richten aan het licht gebracht.

Wanneer iemand komt met het voornemen, hun staat te onderzoeken, dan wordt hij, wanneer hij weg wil gaan, naar de gesloten poorten van de straten geleid en dan teruggevoerd en dan naar verschillende andere gebracht, en dit net zolang tot hij er meer dan genoeg van heeft, en dan wordt hij uitgelaten; dit wordt gedaan met het doel, dat hij niet terugkomt.

De vrouwen die naar overheersing over hun mannen streven, wonen aan één zijde van de stad en komen ook niet vaker met hun mannen samen, dan wanneer zij worden uitgenodigd, wat op fatsoenlijke wijze plaatsvindt, en dan leiden zij hen ook naar huizen waar echtgenoten leven zonder de overheersing van de een over de ander, en tonen hen, hoe sierlijk en rein hun huizen zijn en hoe aangenaam hun leven is, en dat zij dit hebben door de wederkerige en echtelijke liefde.

Zij, die hieraan aandacht geven en erdoor worden aangedaan, zien van de heerschappij af en leven tezamen; en dan ontvangen zij meer naar het midden toe gelegen woningen en worden engelen genoemd.

De reden hiervan is deze, dat de waarlijk echtelijke liefde een hemelse liefde is die zonder overheersing is.

De Engelsen in de geestelijke wereld

806. Er zijn twee staten van denken bij de mens: een uitwendige en een innerlijke.

In de uitwendige staat is de mens in de natuurlijke wereld, in de innerlijke staat is hij in de geestelijke wereld.

Deze staten maken één bij de goede mens, maar zij maken niet één bij de boze mens.

Van welke aard de mens naar zijn innerlijk is, komt zelden in de wereld uit, aangezien hij van kindsbeen af geleerd heeft, zedelijk en redelijk te zijn en ook graag daarvoor doorgaat.

Maar in de geestelijke wereld verschijnt het helder van welke aard hij is, want dan is de mens een geest, en de geest is de innerlijke mens.

Daar het mij nu gegeven is in die wereld te zijn en daar te zien van welke aard de innerlijke mensen van het ene rijk en van het andere rijk zijn, zo moet ik dit, daar het van belang is, bekend maken.

807. Wat de Engelse natie betreft; de beteren onder hen zijn in het middelpunt van alle christenen, omdat zij een innerlijk verstandelijk licht hebben.

Dit verschijnt aan niemand in de natuurlijke wereld, maar het verschijnt helder in de geestelijke wereld.

Dit licht ontlenen zij aan de vrijheid van spreken en schrijven en daardoor van denken.

Bij anderen, die niet in zo'n vrijheid zijn, wordt dit licht, omdat het geen uitgang vindt, verduisterd.

Weliswaar is dit licht niet actief uit zichzelf, maar het wordt actief door anderen, vooral door mannen van naam en gezag, zodra door dezen iets wordt gezegd, blinkt dit licht op.

Om deze reden worden in de geestelijke wereld bestuurders over hen aangesteld en priesters aan hen gegeven van grote vermaardheid en met voortreffelijke kwaliteiten.

Bij de uitspraken van deze personen leggen zij zich neer vanwege deze gemoedsaard van hen.

808. Er heerst onder hen een gelijkaardigheid van gezindheden, waardoor zij met vrienden die uit hun vaderland zijn, vertrouwelijke betrekkingen aanknopen en zelden met anderen.

Zij verlenen elkaar ook wederkerig bijstand en hebben de oprechtheid lief.

Zij hebben liefde voor het vaderland en ijver voor de roem ervan, en beschouwen de vreemdeling als iemand, die van het dak van zijn eigen paleis af, door een verrekijker kijkt naar hen die buiten de stad wonen of rondzwerven.

De staatsaangelegenheden van hun rijk nemen hun gemoederen in beslag en bezitten hun harten, soms dermate dat deze hun geest afhouden van de bestudering van hogere begrippen, waardoor een hoger inzicht wordt verworven.

Weliswaar nemen diegenen die zich in de scholen op dergelijke dingen toeleggen, ze in hun jeugd in zich op, maar zij gaan voorbij als een verschijnsel.

Toch wordt hun redelijkheid daardoor levend en blinkt van een licht, waardoor zij schone beelden vormen, zoals een naar de zon gekeerd kristallen prisma regenbogen vormt, en het naar voren gekeerde vlak met goudgele kleuren verft.

809. Er zijn twee grote steden die op Londen lijken, waarin de meeste Engelsen na de dood komen.

Het werd mij gegeven de eerste stad te zien en er ook door te wandelen.

Het midden van deze stad is daar, waar in Londen de kooplieden samenkomen, en de Exchange wordt genoemd; daar wonen de bestuurders.

Boven dit midden is het oosten, er beneden is het westen; aan de rechterzijde is het zuiden, aan de linkerzijde het noorden.

In de oostelijke streek wonen zij, die meer dan de overigen een leven van naastenliefde hebben geleid; er zijn daar prachtige paleizen.

In de zuidelijke streek wonen de wijzen; bij hen zijn tal van blinkende dingen.

In de noordelijke streek wonen zij, die meer dan de overigen de vrijheid van spreken en schrijven hebben liefgehad.

In de westelijke streek wonen zij, die de rechtvaardiging door het geloof-alleen aanprijzen.

Aan de rechterzijde in deze streek bevindt zich de ingang tot deze stad, en ook is daar de uitgang ervan.

Zij die boos leven, worden daar de stad uitgezet.

De predikers, die in het westen zijn, en de leer van het geloof-alleen onderwijzen, durven de stad niet binnen te gaan langs de hoofdstraten, maar gaan langs nauwere stegen, want in de stad zelf worden geen andere bewoners geduld dan zij, die in het geloof van de naastenliefde zijn.

Ik heb hen over de predikers van het westen horen klagen, namelijk dat zij hun preken met zo'n kunst en welsprekendheid inkleden en daarin de hun onbekende rechtvaardiging door het geloof wikkelen, dat men niet weet of men het goede al dan niet moet doen.

Zij prediken het geloof als een goede dat in zich goed is, maar scheiden dit van het goede van de naastenliefde, dat zij 'strevend naar verdienste' noemen, en dus niet aannemelijk voor God.

Wanneer echter zij, die in de oostelijke en zuidelijke streek van de stad wonen, dergelijke preken horen, verlaten zij de tempels en de predikers worden daarna van hun priesterlijke ambt beroofd.

810. Ik hoorde naderhand verschillende redenen, waarom deze predikers van hun priesterlijk ambt worden beroofd; men zei, dat de voornaamste deze is, dat zij hun preken niet uit het Woord en dus uit de Geest Gods samenstellen, maar uit hun redelijk schijnsel en dus uit hun eigen geest.

De teksten nemen zij weliswaar als inleidingen uit het Woord, maar raken die alleen met de lippen aan en verlaten ze als dingen zonder smaak, en terstond daarop kiezen zij uit hun eigen inzicht iets smakelijks, dat zij als lekkernijen in hun mond rondrollen en over de tong om en om draaien; en op deze wijze leren zij.

Men zei dat er daarvandaan evenmin iets geestelijks in hun voordrachten is als in het gezang van vogels; en dat het allegorische dingen zijn, opgesierd zoals de fraai gekrulde en de met gerstemeel gepoederde pruiken op een kaal hoofd.

De mystieke dingen van hun preken over 'de rechtvaardiging door het geloof-alleen' vergeleken zij met 'de uit de zee op het kamp van de zonen Israëls geworpen kwakkels, waardoor enige tienduizenden stierven', (Numeri 11).

Maar de theologische dingen over de naastenliefde en ook het geloof vergeleken zij met het manna uit de hemel.

Eens hoorde ik hun ouderlingen onder elkaar spreken over het geloof-alleen, en ik zag een zekere door hen gevormde nabootsing, die hun geloof-alleen uitbeeldde.

Deze verscheen in hun schijnsel, dat een schijnsel van hun fantasie was, als een grote reus; maar toen het licht uit de hemel daarop werd neergelaten, verscheen het van boven als een monster en van onderen als een slang.

Toen ze dit zagen, trokken zij zich terug en door de omstanders werd het beeld in een poel geworpen.

811. De andere grote stad, die ook Londen wordt genoemd, is niet in het christelijk middelpunt, maar van de eerste stad verwijderd, tegen het noorden.

In deze stad komen na de dood diegenen, die innerlijk boos zijn.

In het midden daarvan is een open verbinding met de hel, waardoor zij ook van tijd tot tijd verzwolgen worden.

812. Uit hen, die uit Engeland in de geestelijke wereld zijn, werd ik gewaar, dat zij tweeërlei theologie hebben: de ene uit de leer van hun geloof, de andere uit de leer van de naastenliefde. De theologie uit de leer van het geloof hebben diegenen, die in het priesterschap worden ingewijd, en de theologie uit de leer van de naastenliefde hebben velen uit de leken, vooral zij die in Schotland en in de grensstreken daarvan verblijf houden.

De aanhangers van het geloof-alleen vrezden met hen in botsing te komen, aangezien dezen met hen zowel uit het Woord als uit de rede strijden.

Deze leer van de naastenliefde staat in het gebed, dat op elke Sabbatdag in de tempels wordt voorgelezen aan hen die tot het sacrament van het Heilig Avondmaal gaan; hierin wordt openlijk gezegd dat zij, indien zij niet in de naastenliefde zijn en de boosheden niet als zonden schuwen, zich in de eeuwige verdoemenis storten, en dat anders, als zij tot de Heilige Communie naderen, de duivel in hen zal varen zoals hij in Judas gevaren is.

De Duitsers in de geestelijke wereld.

813. Het is bekend dat de inwoners van elk, in verschillende provincies verdeeld rijk, niet van dezelfde inborst zijn en dat zij onder elkaar afzonderlijk evenzeer verschillen, als universeel de bewoners van de verschillende klimaten op de aardbol; maar dat er toch een gemeenschappelijke inborst onder hen heerst, die onder één koning en vandaar onder één wetgeving staan.

Wat Duitsland betreft; het is meer dan de omringende rijken in tal van staten verdeeld; er is daar een keizerrijk, en allen staan onder het algemeen toezicht daarvan, maar toch beschikt de vorst van elke staat over het eigen zelfheersersrecht, want er zijn daar grotere en kleinere vorstendommen, en elke vorst is in het zijne als een monarch.

Bovendien is daar de godsdienst verdeeld; in sommige vorstendommen zijn de zogenaamde evangelischen, in sommige de hervormden en in andere de pauselijken.

Bij zo'n verscheidenheid van regeringen en tevens van godsdiensten laten zich de Duitsers wat gezindheden, neigingen en levens betreft niet zo licht als de naties en volken elders beschrijven naar de in de geestelijke wereld gezien dingen.

Maar aangezien niettemin onder de volken van een en dezelfde taal overal een gemeenschappelijke inborst heerst, zo kan deze enigermate gezien worden en beschreven uit de tot één samengevatte voorstelling.

814. Aangezien de Duitsers in elk vorstendom in het bijzonder onder een despotisch bewind staan, zijn zij daarom niet in de vrijheid van spreken en schrijven zoals de Bataven en de Britten; en wanneer de vrijheid van spreken en schrijven beperkt is, zo wordt tegelijk ook de vrijheid van denken, dat wil zeggen, van de dingen in hun volle omvang gewaarworden, in bedwang gehouden. Het is daarmee gesteld als met een rondom toegesloten bassin van een bron, waardoor het water daarin opstijgt tot aan de monding van de bronader, zodat de ader zelf niet langer springt; de gedachte is zoals de ader en de spraak die daaruit voortkomt, is zoals het bassin.

In één woord, de invloeiing richt zich naar de uitstroom, evenzo het verstand van boven naar de mate van vrijheid in het uitspreken en uitgeven van gedachten.

Daarom geeft deze edele natie weinig aandacht aan dingen van oordeel, maar wel aan de dingen van het geheugen.

Dit is de reden, waarom de Duitsers zich voornamelijk wijden aan letterkundige geschiedenis, en in hun boeken hun vertrouwen schenken aan de mannen van naam en ontwikkeling onder hen en hun uitspraken in grote getale aanhalen en de een of andere uitspraak onderschrijven.

Deze staat van hen wordt in de geestelijke wereld uitgebeeld door een man, die onder zijn arm boeken draagt, en die, wanneer iemand over een zaak van oordeel redetwist, tot hem zegt: 'Ik zal u het antwoord daarop geven', en terstond een boek onder zijn arm tevoorschijn haalt en daaruit voorleest.

815. Uit deze staat van hen komen tal van dingen voort, waaronder het volgende: zij houden de geestelijke dingen van de Kerk in hun geheugen gegrift en verheffen deze zelden in het hogere verstand, maar laten ze alleen toe in het lagere verstand, van waaruit zij daarover redeneren, dus geheel anders dan de vrije naties.

Dezen zijn, wat de geestelijke dingen van de Kerk betreft, die de theologische worden genoemd, zoals arenden, die zich tot elke hoogte verheffen, terwijl de naties die niet vrij zijn, zoals zwanen in een rivier zijn.

Ook zijn de vrije naties zoals de grotere herten met grote geweien, die in volle ongebondenheid door velden, bossen en weiden lopen, terwijl de niet-vrije naties zoals herten zijn, die in hertenkampen worden vastgehouden voor de verpozing van de vorst.

Verder zijn de volken van de vrijheid zoals vliegende paarden, die door de Ouden pegasussen genoemd werden, die niet alleen over de zeeën vlogen, maar ook over de heuvels, die de Parnassische werden genoemd, en ook over de muzentempels aan de voet daarvan, terwijl de niet vrijgelaten volken zijn zoals fraai opgetuigde edele paarden in de stallen van de koningen. Hieraan gelijk zijn de verschillen in oordelen ten aanzien van de mystieke dingen van de theologie. De geestelijken daar schrijven, zolang zij studenten zijn, de uitspraken uit de mond van de hoogleraren in de scholen op, en bewaren deze als proeven van geleerdheid; en wanneer zij tot het priesterschap gewijd of als lectoren aan de gymnasia aangesteld zijn, dan putten zij de hun voorgeschreven lezingen, die zij van de katheders en anderen van de preekstoel geven, voor het merendeel uit de bovenvermelde voorgeschreven uitspraken.

Hun priesters, die niet volgens de orthodoxie onderwijzen, prediken gewoonlijk over de Heilige Geest en over zijn wonderbaarlijke werkingen, en over de opwekking van heilige gevoelens in de harten.

Maar zij, die volgens de huidige orthodoxie over het geloof leren, verschijnen aan de engelen als getooid met een uit eikenbladeren samengevlochten krans, terwijl zij, die uit het Woord over de naastenliefde en haar werken leren, aan de engelen verschijnen als getooid met een uit welriekende laurierbladeren gewonden krans.

De evangelischen daar verschijnen in hun redetwisten met de hervormden over de waarheden alsof zij de klederen verscheuren, en wel om deze reden, omdat klederen waarheden betekenen.

816. Ik vroeg waar het volk van de Hamburgers in de geestelijke wereld te vinden is en er werd gezegd, dat zij nergens tot één gezelschap, en nog minder tot een bepaalde staat verzameld verschijnen, maar dat zij rondom verspreid en onder de Duitsers in verschillende streken vermengd zijn; en op de vraag naar de oorzaak werd gezegd, dat dit kwam omdat hun gemoederen voortdurend rondzagen en als het ware rondzwierven buiten hun stad, en maar heel weinig daarbinnen.

Want zoals de staat van het gemoed van de mens in de natuurlijke wereld is, van dien aard is zijn staat in de geestelijke wereld; want het gemoed van de mens is zijn geest of de posthume mens die leeft na zijn uittrede uit het stoffelijk lichaam.

De pauselijken in de geestelijke wereld.

817. De pauselijken verschijnen in de geestelijke wereld rondom en beneden de protestanten en zijn door tussenruimten van hen gescheiden.

Het is hun verboden deze te overschrijden, maar toch verschaffen monniken zich door slinkse kunstgrepen een verbinding, en ook zenden zij langs onbekende paden afgezanten om te verleiden; maar zij worden opgespoord en na gestraft te zijn, worden zij òf tot hun genoten teruggezonden òf neergeworpen.

818. Na het Laatste Oordeel, dat in de geestelijke wereld plaatsvond in het jaar 1757, is de staat van allen en dus ook van de pauselijken, op deze wijze veranderd, dat zij niet, als eerder, in groepen mogen bijeenkomen.

Maar er zijn voor elke liefde, zowel voor de goede als voor de boze, wegen aangewezen, welke zij, die uit de wereld aanspoelen, terstond inslaan en zij begeven zich naar de met hun liefden overeenstemmende gezelschappen.

Zo worden de bozen gevoerd tot de gezelschappen die in de hel zijn, en de goeden tot die gezelschappen die in de hemel zijn.

Op deze wijze is er voor gezorgd, dat zij voor zichzelf, niet zoals vroeger, kunstmatige hemelen vormen.

Er zijn velerlei van dergelijke gezelschappen in de wereld der geesten, die in het midden is tussen hemel en hel, want er zijn er evenzovele als er geslachten en soorten zijn van aandoeningen van de liefde van het goede en het boze.

In de tussentijd, voordat zij òf in de hemel verheven òf in de hel neergeworpen worden, zijn zij in geestelijke verbinding met de mensen van de wereld, want ook dezen zijn in het midden tussen hemel en hel.

819. De pauselijken hebben in de zuidelijke streek tegen het oosten een soort van kerkenraad, waarin hun leiders samenkomen en beraadslagen over de verschillende onderwerpen die tot hun godsdienst behoren, vooral hierover, hoe het gewone volk in blinde gehoorzaamheid gehouden kan worden en hoe hun heerschappij verder is uit te breiden.

Maar niemand wordt daarin toegelaten, die in de wereld paus is geweest, en wel om deze reden, omdat zich in zijn gemoed een gelijkenis van Goddelijk gezag heeft gehecht, waarvan de oorzaak is, dat hij zich in de wereld de macht van de Heer had aangematigd; evenmin wordt aan enig kardinaal toegestaan, deze kerkenraad binnen te gaan, en dit vanwege hun overwicht.

Toch verzamelen dezen zich in een grote kamer onder de leiders, maar na een verblijf van enige dagen worden zij van daar weggebracht, maar het werd niet gegeven te weten waarheen.

Er is ook een andere samenkomst in de zuidelijke streek tegen het oosten; daar wordt er werk van gemaakt de lichtgelovige menigte in de hemel binnen te laten.

Zij richten daar rondom zich heen tal van gezelschappen in, die in verschillende uitwendige genoegens zijn: sommige met dansen, sommige met concerten, anderen met processies, sommige met theater en schouwspelen, en weer anderen zijn er, die door middel van fantasieën allerlei prachtige vormen vertonen, in andere wordt alleen gebabbeld en geschertst, in sommige houdt men vriendschappelijke gesprekken met elkaar, hier over godsdienstige dingen, daar over burgerlijke aangelegenheden, maar elders ook over wulpse dingen, enzovoort.

Zij laten de lichtgelovigen al naar de lust van ieder in een van die gezelschappen binnen en noemen dat de hemel.

Maar allen worden na een dag of twee dat zij daar geweest zijn, door verveling aangegrepen en gaan weg, aangezien deze verlustingen uitwendig en niet innerlijk zijn.

Op deze wijze worden ook sommigen afgebracht van de lichtzinnigheden van hun geloof betreffende de macht tot het binnenlaten in de hemel.

Wat hun eredienst in het bijzonder betreft, deze is bijna gelijk aan hun eredienst in de wereld. Deze bestaat eveneens in missen, die gehouden worden in een taal die de geesten niet kennen, maar is verzonnen uit hoog klinkende woorden, die een uitwendige heiligheid en beving inboezemen, maar die zij in het geheel niet verstaan.

820. Allen die van de aarde in de geestelijke wereld komen worden in het begin in de geloofsbelijdenis en in de godsdienst van hun vaderland gehouden, dus evenzo de pauselijken. Vandaar hebben zij altijd iemand, die over hen is aangesteld en een paus uitbeeldt, die zij ook met een dergelijke ritus als in de wereld aanbidden.

Het gebeurt zelden, dat iemand, die in de wereld paus is geweest, na zijn heengaan uit de wereld over hen wordt aangesteld.

Toch werd iemand die dertig of veertig jaar geleden het pauselijk ambt bekleed had, over hen aangesteld, en wel om deze reden, omdat hij in zijn hart daaraan had vastgehouden, dat het Woord heiliger is dan men gelooft, en dat de Heer vereerd moet worden.

Het werd mij gegeven met hem te spreken en hij zei dat hij alleen de Heer aanbad, aangezien Hij God is, die alle macht heeft in de hemel en op aarde, overeenkomstig Zijn woorden bij, (Mattheüs 28:18), en dat het aanroepen van heiligen bespottelijk is; voorts dat hij in de wereld het voornemen had gekoesterd, deze Kerk te herstellen, maar dat hij het niet had gekund om redenen, die hij zei. Ik heb gezien hoe hij, toen de grote noordelijke stad, waarin de pauselijken en tevens de hervormden waren, op de dag van het Laatste Oordeel vernietigd werd, in een draagstoel weggedragen werd en naar een veilige plaats overgebracht.

Aan de zijden van het grote gezelschap, waarin hij als paus optreedt, zijn scholen opgericht, waarheen zich diegenen begeven, die over de godsdienst in het onzekere verkeren.

Er zijn daar bekeerde monniken, die aan hen leren over God de Zaligmaker Christus, en ook over de heiligheid van het Woord.

Deze monniken laten hen vrij om hun gemoed af te wenden van de door de rooms-katholieke kerk ingevoerde heiligverklaringen.

Zij die het aannemen, worden in een omvangrijk gezelschap binnengeleid, waar diegenen zijn die afgezien hebben van de eredienst van paus en heiligen.

Wanneer zij in dit gezelschap komen, zijn zij gelijk diegenen die uit een diepe slaap ontwaken en tot bewustzijn gekomen zijn, en zoals diegenen, die uit de onaangenaamheden van de winter in de bekoringen van de prille lente komen, en zoals een zeevaarder, wanneer hij net de haven binnenvaart.

En dan worden zij door hen die daar zijn, tot gastmalen uitgenodigd en men geeft hun uit kristallen bekens een edele wijn te drinken; en ik heb gehoord, dat de engelen uit de hemel voor de gast een schotel neerlaten, waarop manna ligt in een dergelijke vorm en van een dergelijke smaak als dat, wat neergelaten werd op het kamp van de zonen Israëls in de woestijn.

Deze schotel wordt langs de gasten rondgedragen, en het staat eenieder vrij daarvan te proeven.

821. Al diegenen van de katholieke godsdienst die in de vorige wereld meer aan God dan aan het pausschap gedacht, en de werken van de naastenliefde uit een eenvoudig hart gedaan hebben, en nu bemerken dat zij na de dood leven, worden, na te zijn onderricht, dat de Heer Zelf, de Heiland van de wereld, hier regeert, gemakkelijk afgebracht van de bijgelovigheden van deze godsdienst.

Hun valt de overgang van het pausdom tot het christendom even licht als het binnengaan in een tempel door de geopende deuren, en als het gaan langs de wachters in de voorhoven tot het hof wanneer de koning het beveelt; en als het gelaat op te heffen en tot de hemel op te zien, wanneer van daar stemmen gehoord worden.

Maar omgekeerd is het even bezwaarlijk diegenen van hun bijgelovigheden van deze godsdienst af te brengen, die tijdens hun levensloop in de wereld zelden zo ooit aan God gedacht en deze eredienst alleen om zijn feestelijkheden bemind hebben, als het binnengaan in een tempel door gesloten deuren, en als het gaan langs de wachters in de voorhoven tot het hof, wanneer de koning het verbiedt, en als voor een slang in het gras, om de ogen ten hemel te heffen.

Wonderbaarlijk is het, dat allen die uit de katholieke godsdienst in de geestelijke wereld aanspoelen, niet daar de hemel zien waar de engelen zijn.

Er is boven hen iets als een donkere wolk, die hun zicht beperkt; zodra echter een bekeerde komt, wordt de hemel geopend en soms zien zij de engelen daar in witte klederen, tot wie zij ook na een volbrachte tijd van voorbereiding opgeheven worden.

De heiligen van de pauselijken in de geestelijke wereld.

822. Het is bekend dat een kind van zijn ouders een ingezaaid of overgeërfd boze heeft, maar het is weinigen bekend, waar dit boze in zijn volheid woont; het woont in de liefde tot het bezitten van de goederen van alle anderen en in de liefde tot heersen.

Deze laatstgenoemde liefde is van dien aard, dat zij voor zoveel haar de teugels gevierd worden, losbarst totdat zij van begeerte blaakt om over allen te heersen, en tenslotte als God aangeropen en vereerd wil worden.

Deze liefde is de slang, die Chavah en Adam bedroog, want die zij tot de vrouw: ‘God weet, ten dage als gij van de vrucht van deze boom eet, uw ogen geopend zullen worden, en dan zult gij zijn als God’, (Genesis 3;4,5).

Voor zoveel de mens zich daarom met gevierde teugels in die liefde stort, keert hij zich van God af en keert hij zich naar zichzelf toe, en wordt dan een zelfaanbidder, en dan kan hij God aanroepen met een van eigenliefde hete mond, maar met een hart dat koud is van verachting van God; en dan kunnen ook de Goddelijke dingen van de Kerk hem als middelen dienen, maar aangezien het einddoel de overheersing is, zo liggen hem de middelen niet nader aan het hart dan voor zoveel als die dienen.

Wanneer iemand van zo’n aard tot de hoogste ereposten wordt verheven, dan komt hij zichzelf als Atlas voor, die de uit water en land bestaande wereldbol op de schouders torst, en als Phoebus, die de zon met zijn paarden om de aarde draagt.

823. Aangezien de mens uit overerving van dien aard is, worden allen, die door de pauselijke bullen werden heilig verklaard, in de geestelijke wereld voor de ogen van de anderen verwijderd en verborgen gehouden, en hun wordt alle verkeer met hun vereerders ontnomen.

Dit gebeurt opdat niet deze ergste wortel van alle boosheden bij hen wordt opgewekt, en zij niet worden meegesleurd in de fantastische razernijen zoals die bij de demonen zijn.

In dergelijke razernijen komen diegenen die, terwijl zij in de wereld leven, met alle macht daarnaar streven, heiligen te worden na de dood om aangeropen te worden.

824. Velen uit de pauselijke natie, vooral de monniken, zoeken, wanneer zij in de geestelijke wereld aankomen, de heiligen, vooral de heiligen van hun orde; maar zij vinden hen niet, waarover zij zich verwonderen.

Maar daarna worden zij onderricht, dat deze heiligen vermengd zijn òf met hen die in de hemel zijn, òf met hen die in het lagere land zijn, en dat zij hier noch daar iets weten over de eredienst en de aanroeping van hen; en dat zij, die er iets van weten en aangeroept willen worden, in razernijen vallen en dwaas spreken.

De eredienst van de heiligen is zo'n gruwel in de hemel, dat zij van afgrijzen huiveren zodra zij daarvan maar horen, want voor zoveel aan enig mens een eredienst wordt toegekend, wordt de eredienst aan de Heer onttrokken, want op deze wijze kan niet Hij alleen vereerd worden.

Wanneer niet de Heer alleen vereerd wordt, ontstaat een scheiding, die de gemeenschap en de daaruit voortvloeiende gelukzaligheid van het leven wegneemt.

Opdat ik weten zou, van welke aard de heiligen van de pauselijke zijn, teneinde dit bekend te kunnen maken, werden tegen de honderd van hen uit het lagere land opgebracht, die van hun heiligverklaring wisten.

Zij klommen aan de rug op, slechts enigen voor het aangezicht, en ik sprak met een van hen, van wie men zei, dat hij Xavier was.

Zolang deze met mij sprak, was hij gelijk een dwaas, niettemin kon hij mij meedelen, dat hij op zijn plaats, waar hij met anderen opgesloten is, niet dwaas is, maar dat hij telkens dwaas wordt, wanneer hij denkt, dat hij een heilige is, en aangeroept wil worden.

Ik hoorde een dergelijk gemompel van hen, die achter mij stonden.

Anders is het gesteld met de zogenaamde heiligen in de hemel; deze weten hoegenaamd niets van hetgeen op aarde voorvalt, en het wordt hun ook niet gegeven, met wie ook van de pauselijke natie te spreken, die in dit geloof is, opdat niet enige voorstelling over deze zaak bij hen kan binnentreden.

825. Uit deze staat kan eenieder opmaken dat het aanroepen van hen slechts onzinnig is, en bovendien kan ik verzekeren, dat zij evenmin hun aanroepingen van de aarde horen als hun beelden het doen langs de wegen, en evenmin als de muren van een tempel, en evenmin als de vogels die in de torens nestelen.

Er wordt door hun dienaren in de wereld gezegd, dat de heiligen tezamen met de Heer Jezus Christus in de hemel regeren, maar dit is een onwaarheid en een uitvindsel; want zij regeren niet méér met de Heer dan een stalknecht met een koning, dan een deurwachter met een rijksgrote, en dan een bode met een primaat.

Want Johannes de Doper zegt over de Heer, 'dat hij niet waardig is, de riem van Zijn schoen te ontbinden', (Marcus 1:7; Johannes 1:27); hoeveel te minder dan zij die van dien aard zijn!

826. Er verschijnt soms aan de Parijzenaars die in de geestelijke wereld in een gezelschap zijn, een vrouw, op gemiddelde hoogte, in een blinkend gewaad en met een aangezicht als van een heilige, en zij zegt dat zij Geneviève, maar wanneer enigen van hen beginnen haar te aanbidden, verandert terstond haar aangezicht en ook haar gewaad, en wordt zij zoals een gewone vrouw; en zij berispt hen dat zij een vrouw willen aanbidden, die onder haar genoten in geen groter achting staat dan een dienstmaagd, en zij verwondert zich, dat de mensen van de wereld zich door dergelijke onzinnigheden laten inpalmen.

827. Hieraan zal ik dit hoogst belangwekkende toevoegen: eens ging Maria, de moeder van de Heer, voorbij, en zij verscheen boven het hoofd in een wit gewaad.

Zij bleef enige tijd toeven en zei, dat zij de moeder van de Heer was geweest, en dat Hij weliswaar uit haar geboren was, maar dat Hij, toen Hij God geworden was, al het menselijke vanuit haar had afgelegd, en dat zij Hem daarom nu aanbidt als haar God, en niet wil dat iemand Hem als haar zoon erkent, aangezien in Hem alles Goddelijk is.

De mohammedanen in de geestelijke wereld.

828. De mohammedanen verschijnen in de geestelijke wereld achter de pauselijken in het westen, en vormen als het ware de omtrek.

Dat zij het dichtst achter de christenen verschijnen, komt omdat zij onze Heer als de grootste Profeet, de Wijste van allen, die in de wereld werd gezonden om de mensen te leren, en ook als de Zoon van God erkennen.

Eenieder woont in die wereld op een afstand van het middelpunt, waar de christenen zijn, overeenkomstig de belijdenis van de Heer en van de éne God, want deze verbindt de gezindheden met de hemel, en maakt hun afstand van het oosten, waarboven de Heer is.

829. Aangezien de godsdienst in de hoogste dingen bij de mens zetelt en zijn lagere dingen vanuit de hoogste leven en opblinken, en aangezien Mohammed tezamen met de godsdienst hun gezindheden in beslag neemt, zo doet zich aan hun blikken altijd een Mohammed voor, en opdat zij hun aangezichten naar het oosten wenden, waarboven de Heer is, wordt hij onder het christelijk midden gesteld.

Het is niet Mohammed zelf, degene die de Koran schreef, maar een ander die het ambt daarvan vervult.

Ook is die niet altijd dezelfde, maar hij wordt afgewisseld.

Eens was het iemand uit Saksen, die door de Algerijnen gevangen genomen en mohammedaan geworden was.

Daar hij een christen was geweest, werd hij soms gedreven om met hen over de Heer te spreken, dat Hij niet de zoon van Jozef was geweest, maar de Zoon van God Zelf was.

Op deze Mohammed volgden later anderen.

Op de plaats, waar deze uitbeeldende Mohammed zijn zetel heeft, verschijnt een vuur als van een kleine fakkel, opdat hij onderkend kan worden; maar dit vuur is voor geen anderen zichtbaar dan voor de Mohammedanen.

830. Mohammed zelf, die de Koran schreef, komt heden ten dage niet tevoorschijn; mij werd gezegd, dat hij in de eerste tijden over hen was aangesteld, maar dat hij, aangezien hij over alle dingen van hun godsdienst als God heersen wilde, van zijn zetel, die hij onder de pauselijken had, werd gestoten, en naar de rechterzijde nabij het zuiden neergezonden.

Eens werd een gezelschap van Mohammedanen door boosaardige geesten aangedreven, om Mohammed als God te erkennen.

Om de opstand te dempen werd Mohammed uit het lagere land omhoog gebracht en getoond, en toen verscheen hij ook aan mij.

Hij verscheen zoals de lichamelijke geesten, die geen innerlijke gewaarwording hebben, met een aangezicht dat nagenoeg zwart was, en ik hoorde hem deze woorden spreken: 'Ik ben uw Mohammed', en ogenblikkelijk was hij als het ware verzwolgen.

831. De mohammedanen zijn de christenen vijandig gezind, voornamelijk wegens het geloof in drie Goddelijke personen, en wegens de daaruit voortvloeiende eredienst van drie goden als even zovele scheppers, en de rooms-katholieken bovendien vanwege hun kniebuigingen voor beelden; en vandaar noemen zij dezen afgodendienaren en de eerdergenoemden fanatici, en zeggen, dat zij God driehoofdig maken, en dat zij hardop één en zachtjes drie zeggen, en dat zij als gevolg daarvan de Almacht uiteenrijten, in plaats van de almacht van de enige, éne God te erkennen, en dat zij zo als faunen zijn met drie hoornen, een voor elke god, en tevens drie voor één; en dat zij zo bidden en zo zingen en dit zo vanaf de preekstoel galmen.

832. De mohammedanen hebben, als alle naties die één God erkennen en het gerechte liefhebben, en het goede uit godsdienst doen, hun hemel, maar buiten de christelijke.

Maar de mohammedaanse hemel is in tweeën verdeeld: in de lagere leven zij op eerbare wijze met meerdere vrouwen, maar van daaruit worden geen anderen in de hogere hemel opgeheven, dan alleen zij, die van bijvrouwen afzien en de Heer, onze Zaligmaker, en tevens Zijn heerschappij over hemel en hel erkennen.

Ik heb gehoord, dat het hun onmogelijk is, te denken dat God de Vader en onze Heer één zijn, maar dat het hun wel mogelijk is, te geloven dat Hij heerst over de hemelen en de hellen, omdat Hij de Zoon van God de Vader is.

Het is door dit geloof bij hen, dat het hun uit de Heer gegeven wordt, in de hogere hemel op te klimmen.

833. Dat de mohammedaanse godsdienst door meer naties werd aangenomen dan de christelijke godsdienst, kan voor diegenen een aanstoot zijn, die over de Goddelijke Voorzienigheid denken en tevens geloven, dat niemand zalig kan worden, dan alleen degene die als christen geboren werd. Maar de mohammedaanse godsdienst is geen aanstoot voor hen die geloven, dat alle dingen tot de Goddelijke Voorzienigheid behoren.

Deze vorsen na, waarin die gelegen is en vinden die ook.

Zij is hierin gelegen, dat de mohammedaanse godsdienst de Heer erkent als de grootste Profeet, de Wijste van allen, en ook als de Zoon van God.

Maar aangezien zij de Koran tot het enige boek van hun godsdienst hebben gemaakt, en vandaar Mohammed, die de Koran geschreven heeft, in hun gedachten zetelt, en zij enige eredienst aan hem wijden, denken zij weinig aan onze Heer.

Opdat men ten volle zal weten, dat deze godsdienst door de Goddelijke Voorzienigheid van de Heer werd opgewekt, om de afgoderijen van tal van naties te verdelgen, zal het in een bepaalde volgorde worden gezegd; maar eerst iets over de oorsprong van de afgodendiensten.

Vóór deze godsdienst was een afgodische eredienst verspreid over zeer vele naties op aarde; de oorzaak hiervan was deze, dat de Kerken vóór de Komst van de Heer alle uitbeeldende Kerken waren.

Van dien aard was ook de Israëlitische Kerk; zo waren de tabernakel, de klederen van Aharon, de slachtoffers, alle dingen van de tempel in Jeruzalem, en ook de inzettingen, uitbeeldingen; en bij de Ouden bestond de wetenschap der overeenstemmingen, die ook de wetenschap van de uitbeeldingen is, de eigenlijke wetenschap der wetenschappen, bovenal beoefend door de Egyptenaren, vandaar hun hiëroglifische dingen.

Uit deze wetenschap wisten zij wat alle soorten van dieren betekenden, en ook wat alle soorten van bomen, en ook bergen, heuvels, rivieren en bronnen, alsmede wat zon, maan en sterren betekenden. Door deze wetenschap hadden zij ook kennis van de geestelijke dingen, aangezien de dingen die uitgebeeld werden, die zodanige dingen zijn welke tot de geestelijke wijsheid bij de engelen in de hemel behoren, de oorsprongen waren.

Daar nu hun gehele eredienst uitbeeldend was en uit louter overeenstemmingen bestond, hielden zij hun eredienst op de bergen en de heuvels, en ook in bossen en tuinen; en heiligden zij bronnen en maakten bovendien gesneden beelden van paarden, ossen, kalveren, lammeren, ja zelfs van vogels, vissen en slangen, en stelden deze naast de tempels en in de voorhoven daarvan, en ook in hun huizen, in een volgorde overeenkomstig de geestelijke dingen van de Kerk, waarmee zij overeenstemden, of die zij uitbeeldden en vandaar betekenden.

Na verloop van tijd, toen de wetenschap van de overeenstemmingen in vergetelheid was geraakt, begon het nageslacht de gesneden beelden zelf als in zichzelf als heilig te vereren, niet wetend, dat

de Ouden, hun voorouders, niets heiligs daarin gezien hadden, maar alleen dit, dat zij overeenkomstig de overeenstemmingen heilige dingen uitbeeldden.

Hieruit zijn de afgodendiensten ontstaan, die zo vele rijken van de wereld vervulden.

Opdat deze afgodendiensten zouden worden uitgeroeid, is het vanuit de Goddelijke Voorzienigheid van de Heer geschied, dat een nieuwe, aan het gemoed van de oosterling aangepaste godsdienst werd opgericht, waarin ook iets was uit de beide testamenten van het Woord, en die leerde, dat de Heer in de wereld gekomen is en dat Hij de grootste Profeet is, de Wijste van allen, en de Zoon van God.

Dit geschiedde door Mohammed, naar wie deze godsdienst genoemd is.

Hieruit blijkt duidelijk, dat deze godsdienst vanuit de Goddelijke Voorzienigheid van de Heer werd opgewekt, en zoals gezegd, aan het gemoed van de oosterlingen werd aangepast, teneinde de afgodendiensten van zovele naties te verdelgen, en enige kennis te geven ten aanzien van de Heer, voordat zij in de geestelijk wereld zouden komen, hetgeen na de dood plaatsvindt.

Deze godsdienst zou niet door zoveel naties zijn aangenomen, en zou de afgodendiensten daar niet hebben kunnen uitroeien, wanneer hij niet in overeenkomst was gebracht met hun denkvoorstellungen, en vooral wanneer de veelwijverij niet was toegestaan, ook om deze reden, omdat de oosterlingen zonder deze toestemming meer dan de Europeanen in afschuwelijke echtbreuken ontbrand en te gronde gegaan zouden zijn.

834. Eens werd het mij gegeven gewaar te worden van welke aard de warmte van hun polygamische liefde is.

Ik sprak met iemand die de plaats van Mohammed had ingenomen, en deze plaatsvervanger liet, na enig onderhoud met hem uit de verte, naar mij een ebbenhouten lepel overbrengen en andere dingen, die een aanwijzing waren dat zij van hem kwamen.

Tegelijkertijd werd vanuit verscheidene plaatsen een verbinding geopend voor de warmte van hun polygamische liefde.

Vanuit enige plaatsen werd die gevoeld als de warmte in een badkamer na een genomen bad; van sommige plaatsen uit als van de warmte in een keuken, waar vlees wordt bereid; van andere plaatsen uit als de warmte in gaarkeukens, waarin sterk ruikende etenswaren voor de verkoop ten toon liggen gesteld; van weer andere plaatsen uit als de warmte in laboratoria van apothekers, waar emulsies en dergelijke bereid worden; van sommige plaatsen uit als de warmte in bordelen en kroegen van laag allooi; en van sommige plaatsen uit als de warmte in winkels, waar huden, leer en schoenen worden verkocht.

Er lag in deze warmte ook iets ranzigs, iets scherps en branderigs, wat voortkwam uit jaloezie.

Maar de warmte in de christelijke hemelen is, wanneer het aangename van hun liefde als geur wordt waargenomen, is welriekend zoals de geur in tuinen en wijngaarden, en zoals in rozenperken, en hier en daar als in parfumerieën, en elders als in wijnpersen en in wijnkelders.

Dat de verlustigingen van de liefden in de geestelijke wereld meermalen als geuren worden waargenomen, werd hier en daar in mijn gedenkwaardigheden aan het einde van de hoofdstukken aangetoond.

Wordt vervolgd.